

ETISK VÄGLEDNING

- för att hålla en etisk diskussion levande

Verksamheten vid Stockholms universitet skall präglas av fritt kunskapssökande, fri forskning och kritiskt tänkande. Universitetet värnar därför om forskningens integritet och självständighet. Verksamheten skall genomsyras av ett vetenskapligt förhållningssätt.

Universitetet skall också vara kulturbärare, värna om demokratiska värden och utgöra en arena för en fri debatt. Jämställdhet och jämlikhet skall råda och alla behandlas lika och bemötas med respekt oavsett roll.

• Grundläggande värden

Rektor Kåre Bremer:

Jag vill värna om en kultur som grundar sig på hänsyn, rättvisa och öppenhet anställda och studenter sinsemellan. Min övertygelse är att en sådan kultur främjar en kreativ forsknings- och studiemiljö. Var och en har självklart ett moraliskt ansvar för det egna handlandet.

Min förhoppning är att denna vägledning kan utgöra en grund för diskussioner om etiska förhållningssätt vid våra arbetsplatser med dess olika förutsättningar. Universitetets etiska vägledning kan också stödja den som känner sig utsatt och bidra till ett ökat civilkurage hos alla i organisationen oavsett ställning, plats och situation. Ett etiskt förhållningssätt stärker vår professionalitet och kan vara drivkraft i vår verksamhetsutveckling och bidra till en god arbets- och studiemiljö.

Universitetet lägger stor vikt vid att såväl anställda som studenter i sina relationer...

... visar hänsyn

Varje medarbetare och student skall visa respekt för varandras olikheter och åsikter och vårt förhållningssätt skall präglas av tolerans. Var därför lyhörd för din omgivningns önskemål och behov. Var frikostig med stöd och uppskattning när något är bra, ge saklig kritik för något som är mindre bra. Visa också hänsyn till behoven av tystnad och arbetsro för en god arbetsmiljö.

... verkar för rättvisa

Universitetets utgångspunkt är alla människors lika värde. Var och en har rätt att bli prövad på likvärdiga bedömningsgrunder. Vid myndighetsutövning – till exempel vid antagning, betygssättning och tjänstetillsättning – måste beslut och ställningstagande vara objektiva och sakligt motiverade. Varken studenter eller medarbetare får tillskansa sig fördelar genom fusk eller ohederligt nyttjande av andras idéer och arbete.

... verkar för öppenhet

Meningsutbyte och förutsättningslöst kunskapssökande berikar all vår verksamhet. Universitetet skall ifrågasätta och kritiskt granska. Kritisk granskning förutsätter att åsikter ges och tas. En viktig utgångspunkt är att kritiken formuleras professionellt och att sak och person skiljs åt. Universitet skall vara en transparent organisation präglad av delaktighet.

• **Att verka inom universitetet**

Att vara anställd inom staten har en moralisk dimension som fordrar att man särskilt lägger sig vinn om det etiska uppträdandet. Den offentliga makten skall bland annat ”utövas med respekt för alla människors lika värde”; det allmänna skall ”verka för att demokratins idéer blir vägledande”; ”tillförsäkra män och kvinnor lika rättigheter”. (Citat ur 1, 2 §§ Regeringsformen). En statstjänsteman har en plikt och ett ansvar gentemot skattebetalare att hushålla med resurserna och använda dessa på bästa sätt. På motsvarande sätt gäller för studenter att tillvarata och använda resurserna efter bästa förmåga.

Inom verksamheten uppstår hierarkier av olika slag i vilka det förekommer maktutövning, såväl formell som informell, mellan chefer och anställda, mellan lärare och studenter. En faktisk maktskillnad uppfattas ofta olika av den som är i över- respektive underläge. Det som från det ena perspektivet upplevs som ett kamratligt skämtande kan från underläget uppfattas som kränkande. Var därför varsam med hur du uttrycker dig när situationen kan uppfattas som hierarkisk. Makt skall användas med medvetenhet och respekt för individen.

Yttrandefrihet har en särskild dimension för anställda inom staten. Den anställde kan gentemot universitetet uttala sig dels i egenskap av anställd och dels som medborgare. Yttrandefriheten anförs ibland som ett argument för att man oförhindrat och obegränsat får säga vad som helst, men så är inte fallet. Lagar om exempelvis förtal, diskriminering och sekretess sätter gränser. Värdet av yttrandefrihet står inte i motsatsförhållande till ett respektfullt och konstruktivt agerande. Forskning och undervisning innebär ofta att arbetsformerna kan vara ganska fria. För såväl anställda som studenter gäller det att hantera den relativa friheten med ansvar och respekt för fattade beslut.

• **God undervisningssed**

Pedagogiskt ansvar

Läraren har ett pedagogiskt ansvar för studentens utvecklingsprocess och skall vinnlägga sig om att förmedla vetenskapligt säkerställd kunskap och skapa en god och kritiskt granskande studiemiljö. Ett stödande och tillåtande bemötande bidrar till ett gott diskussionsklimat och ger utrymme för studenten att växa utifrån sina personliga förutsättningar.

Förebild

En lärare är förebild för sina studenter och skall visa ärlighet i undervisningen och framställningen av egen och andras forskning. Var generös och ge erkännande åt personer som på olika sätt har hjälpt dig i din undervisning, till exempel vid framtagandet av undervisningsmaterial.

Känsliga eller tabubelagda ämnen

Handska varsamt med känsliga och tabubelagda ämnen, och undvik värderande uttalanden som kan upplevas som raljerande och kränkande. Var tydlig och visa att akademisk frihet innebär att även känsliga och kontroversiella ämnen kan studeras vetenskapligt. Visa öppenhet för avvikande åsikter. Bemöt ifrågasättande på ett professionellt sätt.

Lärarens ansvar inom och utanför undervisningstid

Handledning av olika slag ställer stora krav på lärarens professionella uppträdande. Samma sak gäller för lärarens deltagande i fältarbeten eller i studentaktiviteter. Lärarrollen upphör inte efter undervisningstidens slut utan gäller vid alla möten och kontakter med studenten, även så vid institutionsgemensamma aktiviteter, till exempel personalfest.

Läraren skall alltid respektera studentens integritet. Läraren får inte utnyttja sin maktposition. Om en personlig relation uppstår mellan lärare som handledare och student är det handledarens uppgift att fransäga sig sitt uppdrag.

Examination och betygssättning

Examination och betygssättning är myndighetsutövning som kräver ett professionellt förhållningssätt, där enskilda studenter varken får gynnas eller missgynnas. Vid släktskap eller andra personliga relationer kan jäv uppstå. Lämna då över beslutet till en annan lärare. Samma gäller om en personlig konflikt uppstår mellan lärare och student.

• God studiedesed

Varje student har ett medansvar för att skapa ett gott studieklimat. Ett gott bemötande innebär till exempel att inte avbryta den som talar under ett seminarium, att diskutera sakligt utan personangrepp, och att framföra kritik så att den blir konstruktiv och berikar forskningsmiljön. Att komma i tid till lektioner och gemensamma aktiviteter är att visa grundläggande hänsyn till lärare och studiekamrater och bidrar till meningsfulla studier.

Nedsättande skämt och kränkande kommentarer tillhör inte en god studiemiljö. Det gäller också i kontakter via e-post liksom för alla studierelaterade aktiviteter, exempelvis studentpubar, öppna föreläsningar och möten i studentkårens regi.

• God ledningsed

Särskilda etiska krav ställs på ledarskapet. Ledaren är normbildare. Ju högre upp i hierarkin och ju fler som är beroende av ledaren, desto viktigare är att ledaren delar universitetets etiska synsätt. Varje ledare skall utgöra det goda exemplet och i sitt uppträdande leva upp till den värdegrund som denna vägledning ger uttryck för.

Ledarskap – sett ur ett etiskt perspektiv – handlar mera om hur än vad medarbetarna gör. En viktig ledaruppgift är att söka skapa ett klimat för självständiga medarbetare som fritt kan framföra kritiska och konstruktiva tankar. I detta sammanhang är en gemensam etisk värdegrund viktig och bidrar till en verksamhet med stort självständigt utrymme för medarbetarna.

En akademiskt överordnad bör utan favorisering eller negativa fördomar måna om sina underordnades möjligheter till olika typer av meritering och respektera de erkännanden de får för sina prestationer.

• God administrativ sed

Administrationen är mångfacetterad och i mångt och mycket universitetets ansikte utåt. Det kan till exempel gälla information till press, studenter och anställda eller administratörers och teknikers stöd till studenter och anställda. Administratören bär i sin nyckelroll ett särskilt ansvar för studenters och medarbetares välbefinnande. I sin profession skall administratören stå för ett etiskt förhållningssätt, motverka fördomar och verka för ett jämställt och jämlikt universitet. Känsliga uppgifter om studenter och medarbetare skall behandlas med diskretion och i förekommande fall med sekretess.

• God forskningsed

Inom forskarsamhället finns utarbetade etiska regler och riktlinjer, som Vetenskapsrådet har samlat, <http://www.codex.vr.se>. Dessa riktlinjer skall också följas av studenter i samband med uppsatsarbete inom grund- och avancerad nivå. Det är lärarens och handledarens ansvar att studenterna får ta del av de etiska riktlinjerna.

• Att reflektera över

Ta gärna upp samtal i grupp med detta dokument som utgångspunkt. En gemensam förståelse för hur vi skapar respekt för varandra och verksamheten utifrån ett etiskt perspektiv är värdefull. Samtalens syfte är inte att skapa en total värdegemenskap, vilket varken är önskvärt eller möjligt.

Ett etiskt förhållningssätt och god arbetsmiljö är sammanbundna. I universitetets [arbetsmiljöpolicy](#), läggs vikt vid att den psykosociala arbetsmiljön tas upp för öppna diskussioner. Ett tips är att i arbetsmiljöarbetet också diskutera etiska frågeställningar utifrån denna vägledning.

Har du frågor eller behöver hjälp och stöd kan du kontakta Personalavdelningen eller Studentavdelningen.